

OLE KUIN MIES.

Eetu Linnankivi

Lahden ammattikorkeakoulu

Muotoiluinstituutti

Viestinnän koulutusohjelma

Valokuvaus

Opinnäytetyö

Eetu Linnankivi

Kevät 2017

Tiivistelmä

Opinnäytetyöni kuvallinen osa käsittelee miesten herkkyyttä. Työni koostuu kuudesta videomuotokuvasta, joiden ääniraitoina toimivat kuvaamieni haastatteluista koostamani monologit. Ne käsittelevät herkkyyttä yhtäältä miesten tunne-elämään kohdistuvien odotusten ja kipukohtien, toisaalta herkkyyden tuoman merkityksellisyyden kokemuksen ja empatiakyvyn kautta.

Kirjallisessa osassa käyn läpi työskentelyprosessiani, heijastan opintojeni aikana tekemieni projektien vaikutusta lopputyöhöni sekä pohdin videomuotokuvan luonnetta ja sen suhdetta pysäytettyyn muotokuvaan.

Avainsanat: herkkyyys, haavoittuvuus, tunteet, miehuus, videomuotokuva, muotokuva

Abstract

The visual part of my thesis addresses the topic of sensitivity and vulnerability in men. The artwork consists of six video portraits with audio monologues composed of interviews with the models. The monologues consist of thoughts on sensitivity, addressing topics such as hurting and expectations concerning male emotions, but also more positive aspects of sensitivity, for example a sense of meaningfulness and increased empathy.

In the written part of my thesis I cover my working process, contrast my preceding projects with my thesis and analyze the essence of the video portrait, the still portrait, and their relationship.

Keywords: sensibility, vulnerability, emotions, manliness, video portrait, portrait

Sisällysluettelo

1. Johdanto	5
1.1 Käsitteiden määrittely	5
2. Tie herkkyyden käsittelyyn	6
2.1 Herkkyys miehissä – aiheen käsittely alkaa	6
2.2 Miesten kerros	10
3. Prosessikuvaus	13
3.1 Inspiraatio syntyy	13
3.2 Kuvasuunnittelu	14
3.3 Kuvattavien löytäminen sosiaalisen median kautta	17
3.4 Kuvausprosessi	18
3.4.1 Fyysiset ja mielikuvalliset keinot	19
3.5 Haastattelut	20
3.6 Kuvaus ja haastattelu Leon kanssa	21
4. Valokuvaajasta videon tekijäksi	23
4.1 Ensiaskleet videon kanssa	23
4.2 Musiikkitaustani	24
4.3 Logiikkani käykin järkeen	24
5. Muotokuva	25
5.1 Yleisesti muotokuvasta	25
5.2 Paljastamisen valta	26
5.3 Yhteyden ja luottamuksen syntyminen	27
6. Videoitu muotokuva	28
6.1 Ratkaisevan hetken puuttuminen	28
6.2 Kuvaajan hallinta pettää	29
7. Lopuksi	30
Lähteet	33

I. Johdanto

Haastattelin yhdeksää täysi-ikäistä miestä ja tein heistä videomuotokuvat. Haastattelujeni teemat liittyivät mielihien kokemuksiin herkkyydestä. Nauhoitin keskustelumme ja koostin niistä jokaisen muotokuvan taustalle monologeja, jotka käsittelevät mallin ajatuksia ja kokemuksia herkkyydestä. Teoksessani esitän näistä muotokuvista kuusi kappaletta. Olen kuvannut ne pystyformaattissa ja teoksen ideaali esitysmuoto on erillisinä kuvina samanaikaisesti projisoituina galleriatilassa: kuin valokuvanäyttely, mutta liikkuvilla kuvilla. Tällöin jokaisen kuvan kohdalla ääni olisi kuunneltavissa kuulokkeista.

Kirjallisessa osassa käsitteelen kuvallisen osuuden työprosessia sekä muotokuvaa ja videota muotokuvaajan välineenä. Luvuissa 5 ja 6 rinnastan ja vertaan omia ajatuksiani erityisesti valokuvataiteilija Nelli Palomäen ajatuksiin muotokuvasta.

Videomuotokuvaa käytetään taiteen lisäksi mainonnassa esimerkiksi kirjoitushetkellä vuoden 2017 huhtikuussa Vihreän liiton kuntavaalimainoksissa Helsingissä sekä H&M -vaateliikkeen kevätmainoskampanjassa. Opinnäytetyössäni keskityn vertaamaan projektiani kuitenkin vain muihin valokuva- ja videotaidekentän töihin.

I.1 Käsitteiden määrittely

Herkkyyden tarkoittaa sanakirjamääritelmän mukaan helposti reagoivaa, altista, taipuvaista tai arkaa. Herkkä on vaikutuksille altis ja tunteikas. Bensiini voi olla herkästi syttyvää. Vaivattomasti liikkuvaa laakeria kutsutaan herkäksi. Herkkyyden voi olla sielukkuutta. Elokuvan kaunista kohtausta on mahdollista kuvailla herkäksi. Jollakulla saattaa olla itku herkässä. Tai nauru. Filmi on valoherkkä.¹

Herkkyyden on moniulotteinen käsite. Näen sen kaikissa käyttötarkoituksissa yhdistävänä tekijänä reaktion, joka ilmenee vastauksena toiseen tapahtumaan. Reaktion suuruus vaikuttaa olevan suoraan verrannollisessa suhteessa herkkyyden määrään.

Haastatellessani työhöni osallistuneita ihmisiä, annoin heidän itse määrittellä, mistä herkkyyden osa-alueista he kertoivat. Kysyin avoimia, tilaa antavia kysymyksiä liittyen herkkyyteen, haavoittuvaisuuteen ja tunteellisuuteen, mutta pyrin välttämään tätä pidemmälle vietyä ohjailua. Tarkensin kysymyksiäni vasta, kun he olivat itse valinneet tulokulmansa aiheeseen. Osa haastatelluista keskittyi hankalien tunteiden

¹ Kielitoimiston sanakirja. 2017.

kohtaamiseen, kun taas osa elämän kauneuden löytämiseen tai aistihavaintojen tuntemiseen ja tutkimiseen. Olen tyytyväinen erilaisista näkökulmista.

Tekstissäni puhun herkkyydestä ihmisyyteen liittyvänä herkkyytenä. Tarkoitan tällä fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista herkkyyttä. Rajaan pois aineiden ominaisuuksiin liittyvät herkkyydet, kuten laakerien tai jarrujen toimintaan liittyvän herkkyyden sekä kemiallisten reaktioiden herkkyyden.

Sukupuolikäsitemme elävät väittelyiden, pohtimisen ja kyseenalaistamisen aikaa. Miehen käsite on työni kannalta keskeinen, mutta sen määrittely vaatisi nykyisessä viitekehyksessään niin suuren määrän tekstiä, että rajaan käsitteen hyvin yksinkertaisesti ja karkeasti. Työni on ollut avoin kaikille, jotka sijoittavat itsensä miehen käsitteen piiriin ja toivon sen puhuttelevan ihmisiä sukupuolesta riippumatta. Oleellisimmaksi koen kysymyksen siitä, saako ihminen tuntea itsensä mieheksi, mikäli hän tuntee itsensä herkäksi. Kerron lisää aiheen sukupuoleen perustuvasta rajauksesta luvussa 2.1 Herkkyyden miehissä – aiheen käsittely alkaa.

Sijaitan kuvaamani videomuotokuvat valokuvan ja videon väliin. Pystymuotoisuutensa vuoksi niistä on hankala sanoa, tuntuvatko ne intuitiivisesti enemmän videoilta vai valokuvilta, jotka elävät. Käytän videomuotokuvieni yhteydessä termejä *kuva*, *liikkuva kuva*, *video*, *videomuotokuva* ja *muotokuva*. Puhuessani kameran tekemästä, täysin pysäytetystä kuvasta, käytän termiä *valokuva* sekä termiä *muotokuva* yhteyksissä, joissa sen viittaussuhde pysäytettyyn kuvaan on selkeä.

2. Tie herkkyyden käsittelyyn

2.1 Herkkyyden miehissä – aiheen käsittely alkaa

Kaksi vuotta sitten ajoin yöstä vasten kahden hyvän ystäväni kanssa Naantalista Lahteen. Niin kuin meillä on tapana, sukelsimme ajomatkan aikana syviin vesiin keskusteluissamme.

Päästyämme perille, emme olleet vieläkään puhuneet mieliämme tyhjiksi. Oli pakko hypätä autosta ulos ja jatkaa keskustelua. Puhuimme asioista, jotka yleensäkin yöllä puhututtavat: ihmissuhteista, haastavista sosiaalisista tilanteista, omien tunteiden kanssa elämisestä.

Ikään kuin yhteenvetona kaikelle puhutulle, minussa nousi pohdinta siitä ristiriidasta, joka tuntuu asuvan monien sisällä. Miten kummassa voimme olla samaan aikaan niin herkkiä sisältä, mutta niin haluttomia tunnustamaan sitä ääneen? Miksi elämme yksin sen kanssa, ikään kuin kaikki muut olisivat kylmiä kiviä, joiden mieltä mikään loukkaus ei jää saastuttamaan? Kuinka kukaan muu ei välittäisi toisten mielipiteistä itseään ja itselle tärkeitä asioita kohtaan?

Näihin aikoihin opinnoissani oli aika aloittaa pidemmän projektin työstäminen jostakin vapaavalintaisesta aiheesta. Herkkyyden pohdinta sai itselleni luonnollisen käsittelymuodon muuntumalla valokuvaprojektiksi. Rajasin aiheeni käsittelemään herkkyyttä miehissä. Se on minulle luontevin lähestymiskulma tähän aiheeseen. Olen tuskailnut ja ihmetellyt monen muun miehen tapaan, miksi herkkyytensä ääneen tunnustava joutuu pelkäämään miehuutensa vähenevän tai heikkenevän muiden silmissä. Herkkyys on ollut elämässäni mukana lapsesta saakka, jolloin se toi raskautta elämään. Olin sosiaalinen, mutta myös herkkänahkainen ja arka. Ajan kuluessa herkkyyden tuoma taakka on keventynyt ja sen positiiviset seuraukset kasvaneet. Koen sen tuovan elämääni enimmäkseen hyvää muun muassa aistikokemuksien puhuttelevuuden, empatian, muiden huomioon ottamisen ja toisten tunteiden ajattelemisen kautta. Kun jokin asia tuntuu herkkyydestäni johtuen minusta hankalalta tai loukkaannun, tunnistan tutun pohdinnan: voinko kertoa tunteistani ääneen tuntematta oloani heikoksi tai vähemmän miehiseksi? Herkkyyteen liittyvät haasteet eivät ole missään nimessä vain miesten haasteita, mutta olen halunnut työstää aihetta nimenomaan tästä itselleni henkilökohtaisimmasta näkökulmasta.

Kaksi vuotta sitten syntyneessä Herkkyys miehissä -työssäni päädyin hyvin selkeään metodiin aiheeni visualisoinnissa. Kuvasin itseni ja neljä tuntemaani miestä suoraan edestäpäin, yksityisessä kotitilassa seisten. Miehet katsovat kuvissa suoraan kameraan ja heidät on kuvattu samalta etäisyydeltä. Käytin kuvauksessa fyysisiä ja mielikuvallisia keinoja saavuttaakseni etsimäni mielikuvan herkkyyttä kokevasta miehestä.

Ennen kuvausta saunoin kuvattavan kanssa ja haastattelin häntä saunassa herkkyydestä. Minun on helppo nähdä yhteys paljon arvostamaani Joonas Berghällin ja Mika Hotakaisen ohjaamaan Miesten vuoro - dokumenttielokuvaan, jossa eri miehet keskustelevat elämäntarinoistaan saunoessaan. Uskon kyseisen elokuvan voineen hyvinkin vaikuttaa alitajuisesti metodini löytymiseen. Keskusteluyhteyden saavuttamisen lisäksi pyrin saunomisella tuomaan miesten olemukseen seesteisyyttä lihasten rentoutumisen kautta. Löylyissä istumisen oli tarkoitus tehdä heidän ihonsa paljaamman näköiseksi. Kuvat otettiin pian saunasta poistuttuamme, ennen kuin iho oli ehtinyt kunnolla palautua normaalitilaan. Kuvauksen aikana ohjasin miehiä menemään mielessään takaisin saunassa puhuttuihin teemoihin.

KUVA 1 Eetu Linnankivi: sarjasta *Herkkyys miehissä*. 2015

KUVA 2 Eetu Linnankivi: sarjasta *Herkkyyks miehissä*. 2015

Esitin kuvien yhteydessä haastatteluista kokoamiani lyhyitä kirjoitettuja sitaatteja. Häkellyin siitä, kuinka nämä miehet puhuivat aiheesta niin arvostavaan sävyyn. Kaikki haastattelemani olivat ikään kuin herkkyyden puolella, vaikka en ollut kuullut juuri kenenkään heistä puhuvan siitä aiemmin. Tästä projektista tuli opinnäytetyöni edeltäjä.

2.2 Miesten kerros

Toteutin toisen miehuutta ja sen haasteita käsittelevän projektini ollessani vaihto-opiskelijana Slovakiassa. Opiskelija-asuntolassa kerroksessani asui vain miehiä. Monelle heistä tämä Svoradov-niminen asuntola oli ensimmäinen oma koti.

Aloitin Miesten kerros -teoksen kyselemällä yhdeltä huonenaapureistani, mitkä asiat hän kokee erityisen haastaviksi slovakialaisen miehen elämässä. Kävi ilmi, että itsenäistyminen ja vanhempien luota muuttaminen olivat monelle hidas prosessi: Slovaki-äidit kun sattuivat pitämään lapsistaan ehkä hiukan liikaakin huolta. Haastattelin ja valokuvasin asuntolan miehiä pääosin arkisin, sillä heistä moni vietti viikonloppunsa ja lomansa kotiseuduillaan. Pyrin kuvaamaan heitä rauhallisella otteella, jollaista olin käyttänyt myös Herkkyyks miehissä -projektini kanssa: puhuin vähän, toimin kiireettä, mutta olin kuitenkin kuvaustilanteessa aktiivisesti läsnä.

Molempiin miehuuden haasteita pohtivaan projektiin kuuluu oleellisena osana henkilökohtaisiakin aiheita käsittelevä haastattelu. Se tuntuu minulle ominaiselta ja mielekkäältä tavalta työskennellä. Koen, että siinä persoonani ja työskentelyni kohtaavat. Minun on muutenkin tapana kysyä ystäviltäni kiusallisuuden ja luottamuksen rajapinnalle sijoittuvista aiheista ja koen sen johtavan usein hedelmällisiin keskusteluihin. En oikein jaksakaan keskittyä pintaan ja ihon päällimmäisiin kerroksiin.

KUVA 3 Eetu Linnankivi: sarjasta *Miesten kerros*. 2016

Name: MATEJ HAKAČ

Time lived in Suotadov: 4-16 years

What does it mean for you to grow up to be a man?

1. BE ABLE TAKE A RESPONSIBILITY FOR MY LIFE, MY FAMILY, FRIENDS AND PARTNERS.
2. TO BE ABLE ACCEPT MYSELF LIKE I AM, BE ABLE ACT SPONTANEOUSLY
3. BE ABLE TO FIGHT AGAINST ALL LIFE CIRCUMSTANCES
4. TO BE PREPARED BUILD VALUABLE THINGS

Which things do you enjoy in being a man?

- THAT I AM ABLE TO ACT PEACEFULLY IN A HARD SITUATIONS.
- THAT I HAVE TO FIGHT FOR A WOMEN
- THAT I CAN HAND OUT MY POWER TO OTHERS

What do you long for?

- FIND A MEANING OF LIFE
- DISCOVER AN INNER BALANCE
- ESTABLISH MY OWN FAMILY
- BUILD SOMETHING VALUABLE

3. Prosessikuvaus

3.1 Inspiraatio syntyy

Podin asiaankuuluvaa kriisiä, kun opinnäytetyöni oli ideointivaiheessa. Niihin aikoihin Juhana Moisanderilla ja Nelli Palomäellä oli esillä näyttely Forum Box -galleriassa Helsingissä. Kävelin sisään ja minusta ottivat otteen sama into, pakahduttavuus ja puhuttelevuus, joita olin kokenut käydessäni Nelli Palomäen näyttelyssä Valokuvataiteen museossa vuoden 2013 alussa ennen opiskelujeni aloittamista Muotoiluinstituutissa. Vietin galleriassa pitkän aikaa. Katsoin kaikki teokset läpi ajatuksella ainakin kahteen kertaan. Erityisesti Moisanderin ja Palomäen yhteistyönä tekemät videomuotokuvat kiinnostivat minua. Niissä oli jotain sellaista, mitä haluaisin itsekin tehdä - jotain vahvaa, minulle uutta ja pysäyttävää. Moni muotokuvista oli projisoitu pienille lasilevyille tehden niistä entistä elävämmän tuntuisia. Osaan kuvista liittyi performatiivisia elementtejä, esimerkiksi videossa kahdesta sisaruksesta, joiden hiuksia kuvan ulkopuolelle puoliksi jäävä hahmo kietoo yhteen.

KUVA 5 Nelli Palomäki ja Juhana Moisander: *Siskoksista / On sisterhood*, 2016

Osa teoksista oli klassisempia muotokuvia. Kauniissa valossa kuvattuja muotokuvia hyvin Nelli Palomäen aiemman tuotannon hengessä, mutta tällä kertaa liikkuen ja hengittäen.

KUVA 6 Nelli Palomäki ja Juhana Moisander: Shared, Gallery Forum Box, Helsinki, 2016 (Photo: Anna Autio)

3.3 Kuvasuunnittelu

Videomuotokuvan valikoituminen työtavakseni oli inspiraation saamisen jälkeen melko vääjäämätöntä. Tarkempi työtapani oli vielä auki. Tiesin haluavani yhdistää kuvan ääniraidaksi puhetta. En ollut vielä päättänyt lopullista työni aiheita, mutta metodi tuntui kiinnostavalta.

Päätettyäni työni aiheen aloin tehdä testikuvauksia. Aluksi minua kiinnosti videomuotokuvan käyttäminen hidastettuna, mutta testien seurauksena koin sen etäännyttävän kuvattuja liikaa todellisesta maailmasta. Kokeilin tuoda performatiivisia elementtejä muotokuvaan, mutta sekin tuntui päälle liimatulta. Päädyin tekemään kuvista niin vähäeleisiä, että katsoja voi keskittyä miesten olemukseen ja sen muutokseen. Valitsin toistaa videot normaalinopeudella, sillä se tuntui tuovan kuvattavat todellisemmiksi ja arkisemmiksi kuin hidastettu video.

Aiemmin työstäessäni *Herkkyys miehissä* -teosta (jota käsittelem laajemmin luvussa 2.1) havaitsin, miten paljon ihmisen kädet tuntuvat viestivän henkilön olemuksesta. Halusin saada ne näkyviin. Tarkoitukseni oli kuvata pelkistettyä taustaa vasten, jolloin katsojan huomio kiinnittyy kuvattuun ja hänen olemukseensa. Käydessäni läpi näitä ajatuksia mielessäni olivat Rineke Dijkstran kuvasarjat.

KUVA 7 Rineke Dijkstra: sarjasta *Beach Portraits*. 1992-2002

Kuvien rajaaminen kädet kuva-alalla säilyttäen tuntui hyvältä ohjaavalta tekijältä, samoin kuvattavien kuvaaminen heidän omissa kodeissaan. Näiden yhteisten tekijöiden rajaamissa mahdollisuuksissa halusin kuitenkin toimia melko vapaasti ja välttää tiukinta metodisuutta.

Olin havainnut kotiympäristön teemani kannalta osuvaksi kuvauspaikaksi työstäessäni Herkkyys miehissä -kuvasarjaani. Kodin yksityisyys on mielestäni luonteva paikka puhua herkkyydestä, mutta lisäksi kodin luovuttaminen kameralle on rohkeutta vaativa teko. Koen kodin näyttämisen antavan kuvattavistani hieman enemmän ja osoittavan, miten tärkeä aihe herkkyys on heille.

Suunnitellessani kuviani satuin törmäämään Riitta Supperin valokuvateokseen 50+ Suomalaisen miehen muotokuva. Teos antaa katsauksen suomalaisen miehen elämään. Supperi on kuvannut kirjassaan esiintyjät istumassa heidän omilla kotisohvillaan ja tuoleillaan. Pidän kuvien arkisesta ja konstailemattomasta tunnelmasta. Selailinkin kirjaa mielenkiinnolla ennen oman työni aloittamista. Onhan kyseessä juuri miehuuden teemoja koskeva muotokuvateos. Omassa työssäni halusin mennä visuaalisesti miljöötä pelkistävämpään ja tunnelmallisesti jännitteisempään suuntaan kuin Supperi.

KUVAT 8 JA 9 Riitta Supperi: teoksesta *50+ Suomalaisen miehen muotokuva*.

Valaisullinen ajatukseni oli pitää asiat yksinkertaisina, antaa valon näyttää miehet konstailemattomasti, selkeästi ja erittäin pelkistetyksi. Ajatteluni kehittyessä matkan varrella aloin sallia itseni poiketa mahdollisimman pelkistävästä valonkäytöstä, mikäli se mahdollisti minulle muuta visuaalista kiinnostavuutta. Alkuperäinen selkeyden ajatus lähti niin ikään Rineke Dijkstran varjoja avaavaa valonkäyttöä katsoessani. Matkan varrella aloin kaivata kuviltani perinteisemmän muotokuvan valonkäyttöä ja aloin luottaa, että miesten olemuksen tarkkailu ei hankaloidu liikaa, vaikka valaisuni ei pyrkisi tasaiseen ja lattean sävyiseen lopputulokseen. Päädyin kuvaamaan käyttäen päävalonani ikkunasta lankeavaa valoa ja avasin joissain tapauksissa varjoja heijastamalla led-paneelin valoa huoneen katosta tai seinistä täytevalona.

3.2 Kuvattavien löytäminen sosiaalisen median kautta

Alkusuunnittelujen jälkeen minun täytyi löytää ihmisiä, jotka suostuisivat kamerani eteen. Kyselin ensin mukaan ystäviäni ja löysin joitakin kiinnostuneita. Kun jäljellä ei ollut enää ketään, jota olisin kehdannut henkilökohtaisesti kysyä mukaan, päätin laittaa asiasta päivityksen Facebookiin. Jo aiemmin olin nähnyt monien kanssaopiskelijoideni löytävän kuvattavia Facebook-ryhmästä, johon kuuluu 26 828² Lahdessa asuvaa tai Lahteen liittyvistä aiheista kiinnostunutta ihmistä. Tämän suuren ryhmän kautta kuvattavien etsiminen oli ollut menestyksestä.

Päätin kuitenkin laittaa ilmoituksen projektistani henkilökohtaisena tilapäivityksenä. Asetin päivityksen julkiseksi siltä varalta, että joku haluaisi jakaa sitä eteenpäin. Kirjoitin suurpiirteisen kuvauksen projektini tarkoituksesta ja lisäsin mukaan esimerkkinä kaksi Herkkyys miehissä -sarjan kuvaa. Lopputulos yllätti minut. Julkaisuani jaettiin yli 100 kertaa, se keräsi yli 200 tykkäystä ja 47 kommenttia. Löysin ilmoituksen kautta 59 projektista kiinnostunutta ihmistä, joista 54 oman kaverilistani ulkopuolelta.

Näen ilmoituksen leviämisen viestinä siitä, että käsittelemäni aihe puhuttelee ihmisiä. Heillä on tarve osallistua herkkydestä keskustelemiseen, mutta sille ei ole vielä ollut tarjolla paljoa tilaa tai sopivaa keskusteluympäristöä. Kiinnostuneiden osallistujien lisäksi sain rohkaisevia kommentteja aiheen tärkeydestä. Yllätykseni minulle asti ei tullut yhtäkään negatiivista palautetta päivitykseni takia. Tunsin, että olin osunut aiheeseen, joka on juuri nyt ajankohtaistumassa nopeasti.

Kiinnostuneiden runsas määrä asetti positiivisen ongelman. Minulla oli käytettävissä opinnäytetyöhöni vain rajallinen määrä aikaa, enkä oikeastaan tarvitsisi kuin noin kymmenen kuvattavaa. Oli pakko keksiä metodi, jonka avulla päättän, keitä pyydän mukaan projektiini. Päätin lähettää kaikille kiinnostuneille Facebookissa yksityisviestin, jossa kerroin lisätietoja projektista sekä kysyin heidän asuinpaikkaansa ja ikänsä. Lisäksi

² Facebook 2017.

kysyin, millaisissa tilanteissa he kokevat herkkyuden hyväksi, hyödylliseksi tai hienoksi asiaksi ja milloin sitä vastoin haastavaksi tai vaikeaksi. Halutessaan he saivat vastata myös kysymykseen siitä, millainen suhde heillä on herkkyteen.

Projektista kiinnostuneet yllättivät jälleen. Sain monia syväluotaavia ja henkilökohtaisia vastauksia. Kaksi kiinnostuneista kertoi, ettei kuvausta voida toteuttaa heidän kotonaan vireillä olevan eroproessin vuoksi. Luin vastauksia, jotka saivat minut tuntemaan itseni etuoikeutetuksi ja luotetuksi kaiken minulle uskotun henkilökohtaisen tiedon kanssa. Vastauksien avulla sain valittua kymmenen miestä osallistumaan työhöni, joista yhdeksän kanssa tapasimme opinnäytetyön aikataulun puitteissa. Lisäksi keräsin muiden kiinnostuneiden yhteystietoja mahdollisten valmistumisen jälkeisten kuvausten varalta.

Saatuani hienoja vastauksia ja aitoa kiinnostusta työtäni kohtaan, ymmärsin että minulla on käsillä hyvin tärkeä aihe ja velvollisuuteni on tehdä teokseni todella huolella. Jos nämä ihmiset antavat minulle näin paljon, on minunkin syytä antaa takaisin. Ja haluan antaa takaisin. Viestien lukeminen antoi itselleni paljon hyväksynnän tuntua omaa herkkyyttäni kohtaan. Syntyi tarkoitus: tahdon tuoda näiden ihmisten sanoja kaikkien kuultavaksi. Kunpa teokseni voisi tuottaa katsojalleen tämän saman vertaistuellisen kokemuksen! Herkkä mies ei olekaan tunteidensa kanssa yksin.

3.4 Kuvausprosessi

Olin täysin uuden tilanteen edessä. En ollut koskaan aiemmin työskennellyt muotokuvaprojektissa minulle täysin tuntemattomien mallien kanssa. Ennestään vieraiden ihmisten kuvaaminen johti minut muuttamaan kuvaussuunnitelmaani. Opinnäytetyötäni edeltävässä Herkkyys miehissä -projektissa saunoin jokaisen kuvattavan kanssa ja varsinainen keskustelu herkkyudesta tapahtui saunassa ja vilvoittelutauoilla. Saunan kulttuurinen merkitys paikkana, jossa mieskin voi puhua tunteistaan, tuntui aiemmin työskennellessäni tärkeältä ja perustellulta. Näen sen yhä sellaisena. En keksi mitään parempaa paikkaa jakaa ajatuksia erikäisten miesten kanssa, kuin klassinen tila, jossa kellään ei ole päällään yhteiskunnalliseen asemaan tai sosiaaliseen yhteisöön viittaavaa univormua. Ajatus saunomisesta monien minulle ennestään tuntemattomien ihmisten kanssa kahdestaan heidän omissa kodeissaan tuntui kuitenkin epämiellyttävältä. Päätin voivani toteuttaa projektin yhtä lailla ilman saunan välivaihetta. Löylyjen tuoma lihasten rentous ja ihon puhtaus tuntuivat kuitenkin tärkeiltä saavutuksina. Päätin pyytää kuvattaviani käymään lämpimässä suihkussa juuri ennen kuvauksen aloittamista. Se tuntui tuovan kuviin kaipaamaani paljouden tuntua. Tunnettani suihkun toimivuudesta fyysisenä metodina varmensi, kun eräs haastateltavista kertoi herkkyystään: *”Mun mielest suihku on yks hetki millon kokee herkkyyttä. Koska yhteiskunnassa, jossa alastomuus on semmonen asia, mist ei puhuta. Ja se vaan on joku asia, mitä ei tavallaan jaeta, vaik se on ihan normaali tavallaan. Niin se et on siel*

suihkus ja sit siin on se lämmin vesi ja sit se et on siin alasti. Se on yks hetki millon mun mielest ainaki aika monet ihmiset vois kokee herkkyyttä.” Haastattelu 10.02.2017

3.4.1 Fyysiset ja mielikuvalliset keinot

Havahduin muotokuvauksen hienouteen ja siinä käytettäviin mielikuvallisiin ja fyysisiin keinoihin Antti Ahtiluodon pitämällä henkilökuvaus-kurssilla. Myöhemmin Jari Silomäen pitämä henkilöohjaus-kurssi jatkoi samaa minussa intoa synnyttänyttä teemaa. Kuvatessani minun on tapana antaa kuvattavalle positiivista palautetta melko jatkuvasti: ”hyvä” ”joo, toi näyttää hyvältä” ”jes, just noin, pidä toi meininki!”. Ahtiluoto ja Silomäki saivat minut tajuamaan, miten mallin kanssa kommunikointi voi johtaa edellistä laajemmin tunnekirjon aikaansaamiseen. Kuvattavan kanssa voi tehdä todella älyttömiäkin asioita! Minulle älyttömyys on usein looginen tie.

Tulin puhutelluksi erityisesti kuvaajan poissaolosta, rauhallisuudesta ja hitaudesta. Rineke Dijkstran työskentely 4x5 tuuman palkkikameralla³ ja metodin tuoma verkkaisuus ihastutti minua. Hänen klassikkoteoksensa *Beach Portraits* on kuvasarja murrosikäisistä nuorista rannalla. Tulkitsen ihmisten poseeraamatonta ja hieman vaivaantunutta olemusta valokuvissa prosessin hitauden tuomana asiana. Pieni odottelu on saanut ihmiset kenties hieman hämilleen tai unohtamaan kameran läsnäolon. Odotus ja kuvaajan keskittyminen muuhun, kuin kuvattavaan. Ne olivat juuri sitä, mitä olen aiemmin vältellyt valokuvatessani.

KUVA 10

Rineke Dijkstra: sarjasta *Beach Portraits*. 1992-2002
Kolobrzeg, Poland, July 26 1992

KUVA 11

Rineke Dijkstra: sarjasta *Beach Portraits*. 1992-2002
De Panne, Belgium, August 7 1992.

³ Jaeger 2008.

Tein Antti Ahtiluodon kurssilla kaksi henkilökuva, joita kuvatessani olin itse pääosin sermin takana, eikä kuvattava nähnyt minua. Keskustelin kyllä kuvattavan kanssa. Puhuimme asioista, jotka olivat lähimenneisyydessä olleet meille hankalia. Ennen kaikkea pyrin saamaan kuvattavan keskittymään sisällään oleviin ajatuksiin, en ulkoiseen tilanteeseen. Halusin kokeilla löytää jotain haavoittuvaista ja mielen sisäistä. Tilanne oli valtavan kiinnostava.

Silomäen kurssi innosti minua fyysisten metodien käyttöön: saamaan kuvattava punnertamaan, pyörimään itsensä ympäri ympyrää ja lopulta myös lämpimien suihkujen ja saunomisen käyttämiseen osana työskentelyäni. Mielikuvaharjoitteina innostuin kertomaan kuvattaville tarinoita. Ne saattoivat kertoa esimerkiksi siitä, kuinka kevään ensimmäisenä päivänä kivet rohisevat kenkien alla asfalttitiellä. Tie johtaa jäätelökioskille ja vuoden ensimmäiselle jäätelöpallolle, jota kuvattava pääsee nuolaisemaan auringon paistaessa ja meren välkkyessä. Tai saatoin laittaa kuvattavan käymään mielessään läpi aakkoset aloittaen viimeisestä kirjaimesta ja päätyen ensimmäiseen. Tai kokemaan mielikuvissaan jonkin hänelle merkityksellisen hetken.

Nämä fyysiset ja mielikuvalliset metodit toteutuvat opinnäytetyöni kuvaustilanteissa. Jokaista kuvaushetkeä edelsi mallin käyminen lämpimässä suihkussa tai minun kanssani saunominen. Kuvauksen aikana annoin kuvattaville mielikuvatehtäviä. Saatoin esimerkiksi pyytää heitä miettimään jotakin tapahtumaa, joka on koskettanut heitä hiljattain. Erästä pianistia pyysin palauttamaan mieleensä kolme hänelle tärkeää kappaletta ja valitsemaan niistä sellaisen, joka kuvastaa jotakuta hänen tuntemaansa henkilöä tai jonka sanoin hän voisi puhua jollekin ihmiselle. Seuraavan videomuotokuvan aikana hänen tuli käydä mielessään läpi tilanne, jossa hän soittaa kyseistä kappaletta tälle henkilölle. Tilanne tuli elää mielessään reaaliajassa, nuotti nuotilta. Näin kuinka mielikuva vaikutti hänen kehoonsa ja olemukseensa. Hengitys ja keskittymisen intensiteetti muuttuivat. Toinen käyttämäni musiikkiin liittyvä tekniikka on ollut toistaa videomuotokuvan ottamisen aikaan kappaleita, jotka ovat kuvattaville tärkeitä ja tunteita herättäviä.

Monessa kuvattavassa nämä eläytymisharjoitteet lisäsivät läsnäolon ja katseen intensiteettiä. Pyysin kuvattaviani käymään aakkoset mielessään läpi aloittaen Ö:stä ja päätyen A:han. Tämä harjoitus sen sijaan loi heidän katseestaan poissaolevan. Tällä kertaa tuo poissaolo sopi kuviin huomattavasti enemmän kuin läsnäolo ja päädyin käyttämään enemmän läsnäoloa ruokkivia mielikuvia.

3.5 Haastattelut

Minulle oli alusta asti selvää, että haluan kuvattujen miesten äänen kuuluviin. Mieluiten nimenomaan ääniraitana. Käytin äänittämiseen minulle entuudestaan tuttua tekniikkaa. Olin tehnyt opiskelijakolleegoideni lida Hollménin ja Sara Hornigin kanssa videoita, joiden ääniraitana toimi haastattelusta voice-over-monologiksi muodostettu raita. Äänitystilanteessa kysyin haastateltaviltani ennalta suunnittelemani

kysymyksiä herkkyydestä. Lisäksi yritin tarttua spontaanisti tärkeimmiltä tuntuviin aiheisiin ja kuunnella, mitä sanottavaa miehillä on. Toiveenani oli äänittää jokaiselta mieheltä joitakin abstrakteja ajatuksia herkkyydestä ja tunteista sekä muutama sellainen konkreettinen kokemus, joissa herkkyys on ollut jollakin tavalla mukana.

Tehdessäni ensimmäisiä haastattelujani en vielä ollut tietoinen, millä tavalla tulisin käyttämään ääniraitoja. Pohdin vaihtoehtoina tehdä niistä joko yksittäisiä ääniteoksia ilman kuvaa, niiden käyttämistä muotokuvien yhteydessä tai ääniteoksen muodostamista kollaasimaiseksi kokonaisuudeksi, joissa eri miesten kommentit ovat kaikki samassa teoksessa kommentoiden toisiaan tai jollakin assosiativisella tavalla peräkkäin asetettuina. Päädyin käyttämään haastattelujen ääniraitoja videomuotokuvaan liitettynä niin, että muodostin jokaiselle videomuotokuvalle oman ääniraitansa kuvatun henkilön haastattelusta.

3.6 Kuvaus ja haastattelu Leon kanssa

Kerron yhdestä kuvauskerrasta yksityiskohtaisemmin. Eräs kuvattavastani oli Leo. Saapuessani hänen kotiinsa istuimme hetken sohvalla ja juttelimme. Minulla tuli hyvin nopeasti olo, että kuvattavani haluaisi jo aloittaa varsinaisen haastattelun ja hän johdattelikin keskustelun pian siihen suuntaan. Mietin, mitäköhän tästä tulee ilman suurempaa lämmittelyä, mutta päädyimme silti aloittamaan haastattelun. Lainasin Leon kumppanin mikrofonitelinettä, kun en ollut muistanut ottaa sellaista mukaani. Tein äänitestin: pyysin Leoa kertomaan aamustaan. Se ei ollut mennyt putkeen lainkaan. Aamu oli ollut hankala ja vielä melko henkilökohtaisella tavalla. Ja hän kertoi sen minulle heti. Lämmittelyn vähäisyyden tuoma pelko olikin hyvin turha.

Jo toiseen kysymykseeni sain kauniin vastauksen. Rauhallisella ja miellyttävällä puheäänellä hän antoi visuaalisen mielikuvan herkkyydestä asetellen herkkyyden ja kovuuden väliselle janalle paikoilleen jähmeän teräksisen kappaleen, tuulen puhaltamat, kuitenkin maahan juurtuneet heinät ja voikukan siemenet. Tässä vaiheessa uskoin haastattelusta tulevan erittäin hyvän.

Siirryimme kuvaamaan. Haastattelun innoittamana pyysin häntä palauttamaan mieleensä viisi henkilöä, jotka hänen elämänsä varrella ovat herkistäneet tai kovettaneet häntä jollakin tavalla. Leon tuli muistella jokaisen kohdalle yksi tapahtuma, jossa kyseinen henkilö on vaikuttanut hänen herkkyyteensä jollakin tapaa. Leo istui sängyllä kameraa kohti ja minä päätin istua hiukan sivummaksi sohvalle. Olimme siinä rauhassa ja huomasin muistelun vievän hänet tunteisiin. Kameran edessä istuessaan hänen kehonsa reagoi hyvin konkreettisesti ja näkyvästi, jopa kyyneliin asti. Olin häkeltynyt ja innoissani. Kuinka voikin olla, että hän uskaltaa kokea noin avoimesti tunteitaan, vaikka olemme tunteneet toisemme vasta parin tunnin ajan? Ihmeellistä. Olin kertonut Leolle ottavani jokaista kuvaa viisi minuuttia. Nyt aikamääreet tuntuivat turhalta. Oli parempi vain olla rauhassa ja yrittää tuntea, milloin kuvattava saattaisi olla valmis ajatusprosesseissaan. En halunnut keskeyttää niitä. Kun tunteet vaikuttivat tasaantuneen, kävelin kameran luokse, kerroin että otettu pätkä on nyt todella

hyvä, mutta kysyin haluaisiko hän jäädä vielä pohtimaan rauhassa. Leo kertoi tämän olevan sopiva hetki lopettaa video ja näin teimmekin.

Innoissaan ja ihmeissään päätin ottaa kaksi seuraavaa muotokuvaa vähemmän tunnekeskeisinä mielikuvaharjoitteina ja tein vasta sen jälkeen uuden tunteita koskettavan harjoitteen. Olin todella iloinen tunteiden näyttämisestä, mutten halunnut kuvaustilanteeseen sellaista mielikuvaa, että vaatisin Leolta niitä tämän muotokuvan jälkeen joka kuvassa.

KUVA 12 Eetu Linnankivi: videosta *Ole kuin mies*. 2017

4. Valokuvaajasta videon tekijäksi

4.1 Ensiaskleet videon kanssa

Ennen opiskelujeni toista lukuvuotta video tuntui minulle vieraalta välineeltä. Aiemmat videokokemukseni olivat rajoittuneet ala-asteella tehtyihin kauhuelokuviiin, leluhahmojen tappeluista kertoviin stop motion - kännykkävideoihin, lapsena kuvaamaani isoisäni puutarhasta kertovaan videoon ja erääseen hävettävän pahasti epäonnistuneeseen flamenco-musiikkivideoon. Leikkaamisesta minulla oli vain kauhunsekaisia muistikuvia kyseisen musiikkivideon hankalasta työstämisestä sekä kauhuelokuvien leikkaustuokiosta, jonka aikana emme kyenneet luokkakavereideni kanssa saamaan videota valmiiksi, mutta Mac-tietokoneen puheentunnistuksella leikkiessämme onnistuimme vahingossa lähettämään rehtorillemme faxia.

Vieraudestaan huolimatta kiinnostus videon tekemiseen palasi opiskellessamme sen perusteita käsikirjoittamisen, kuvaamisen, äänittämisen ja leikkaamisen kautta. Erityisesti kuvaamista ja leikkaamista opettanut valokuvaaja ja multimediaosaaja Kari Kuukka lähestyi aihetta valokuvaajan näkökulmasta ja teki videoon siirtymisen kynnyksen matalammaksi. Vähitellen olen pyrkinyt näkemään liikkuvaa kuvaa myös laajempaa kokonaisuutena.

Kurssityönä tein lida Hollménin ja Sara Hornigin kanssa *Ne linnut olivat meidän* -lyhytdokumentin. Teos kertoo Raija-nimisestä eläkeläisrouvasta, joka kokee lintujen kautta yhteyttä edesmenneeseen poikaansa ja tekee postikorttikokoisia lintu-kollaaseja sanomalehdistä leikkaamistaan valokuvista. Onnistuimme videossa todella hyvin ja se jäi mieleeni rohkaisevana kokemuksena.

KUVA 13 lida Hollmén, Sara Hornig & Eetu Linnankivi: *Ne linnut olivat meidän*. 2014

Kerrankin olin ollut tekemässä videota alkusuunnittelusta lopulliseen leikkaukseen asti – eikä se ollutkaan niin kammottavan työlästä kuin olin kuvitellut. Jatkoimme kurssin jälkeen työskentelyä Sara Hornigin ja Iida Hollménin kanssa Journalistisen kulttuurin edistämissäätiön multimediakurssilla sekä toimeksiannolla Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:n 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi tehtyjen maatilavideoiden merkeissä.

4.2. Musiikkitaustani

Valokuva on minulle todella tärkeä taiteenlaji. Olen kuitenkin jo joitakin vuosia harmitellut, miten vähän tunteita se herättää minussa. Musiikki herättää minussa tunteita, samoin video, jopa taiten tehty ruoka synnyttää sisälläni usein suurempia tunteita kuin valokuvataide. Se lienee yksi syy, miksi olen viettänyt paljon aikaa myös musiikin tekemisen parissa. Olen erittäin kiitollinen siitä ajasta, siinäkin mielessä, että musiikin tuoma rytmitaju ja ymmärrys teoksien kestollisuudesta – teoksen läpi kuljettamisesta ja draaman kaaren rakentamisesta – on yllättävän suoraan hyödynnettävissä videon tekemisessä. Tätä osaamista olen pyrkinyt käyttämään miettiessäni opinnäytetyöni videoiden ääniraidan tauotusta ja kestoa.

4.3. Logiikkani käykin järkeen

Ensimmäinen itsenäinen videotyöni on Nuotinnos-niminen neljästä eri performanssista koostuva video. Työ pohtii musiikin syntyä ja ympäristön vaikutusta siihen. Teoksessa tuuli soittaa kitaraa kahdella eri tavalla, hanhet soittavat rumpua ja minä laulan hymnimäistä laulua suuren, kaikuvan öljysäiliön ääressä myrskyävän meren säestämänä. Ajoin Lahdesta Hankoon vain pitääkseni kitaraa tuulta vasten ja yritin työskennellä yhteistyössä virtaavan veden ja oravien kanssa. Minulla oli valtavan hauskaa ja tein uskoakseni monen mielestä melko kummallisia asioita. Tällöin tajusin löytäneeni yhden palan lisää oman osaamiseni kokonaisuuteen. Video onkin medium, jossa omintakeinen logiikkani on järkevä ja toimiva väline. Koen, että lopputulokseni on oikein onnistunut ja sain siitä kurssikritiikissä hyvää palautetta valokuvataiteilija Japo Knuutilalta ja kuvataiteilija Jan Kailalta. Tietyllä tapaa koen, että videota tehdessä juuri logiikkani, rytmitajuni, kiinnostukseni ääneen, kestollisen taiteen ymmärtäminen ja visualisuus saavat yhdistyä. On ollut yllättävää havahtua siihen, kuinka olen rakentanut jo pidemmän aikaa elämässäni pohjaa videon mediumin käyttämiseen.

KUVA 14 Eetu Linnankivi: *Nuotinnos*. 2016

5. Muotokuva

5.1 Yleisesti muotokuvasta

Muotokuvaus on ollut yksi valokuvauksen keskeisimpiä tehtäviä sen alkuajoista lähtien periytyen maalaustaiteesta. 1700-luvulla maalattu muotokuva oli valtavan suosittu ennen valokuvauksen keksinnön julkista paljastamista vuonna 1839.⁴

Ammattilaisen ikuistamaksi tuleminen ei tunnu enää pitävän sisällään samaa houkuttelevuutta kuin aikana ennen valokuvauksen yleistymistä. Ihmisen tarve tulla tallennetuksi kuvallisena esityksenä on tullut mahdolliseksi toteuttaa ilman ammattitekiä. Hakiessani työhöni osallistujia sain kenties kuitenkin nähdä tätä tallennetuksi tulemisen intoa. Vaikka voimme kuvata helposti jopa itse itseämme, meillä ei usein ole mahdollisuutta tallentaa ajatuksiamme tulevien sukupolvien nähtäväksi muotokuvamme yhteyteen. Arvatakseni siinä oli yksi työhöni osallistumisen houkuttelevista puolista. Aikana, jona olemme tottuneet näkemään kuvia itsestämme, yksi kuvattavani kertoi liikkuvan muotokuvansa katsomisen ja kuuntelemisen tuntuneen hauskalta ja oudolta.

Perinteisesti muotokuvatut ovat halunneet tulla esitetyksi valokuvissa ja maalauksissa edustavalla tavalla.

⁴ Tuori 2001, 60.

Valokuvana toteutetun muotokuvan alkuaikana kuvaamoissa oli tyypillisesti porvarillisia symboleja: antiikkihuonekaluja, marmorikaiteita ja maisematauluja,⁵ aikakauden kauneusihanteiden vaikuttaessa maalaajansa siveltimeen. Linaan vanhaa muotokuvatraditiota. Pysin itsekkin kauniisiin muotokuviin. Käytän traditiosta tuttua ikkunan valoa, joka ei paista ikkunasta sisään kirkkaimmasta kulmastaan.

Rikon traditiota. Edustavuuden ja kauniin kuvan tekemisen lisäksi pyrin kertomaan työssäni kuvatusta jotain, jota he eivät välttämättä itse itsessään pääse näkemään, ja jonka katsominen saattaa haastaa heitä. Kameran edessä vietetty pitkä hetki avaa miesten olemuksesta asioita, joita he eivät välttämättä haluaisi korostaa. Peukalot hipovat jännittyneinä yhdessä pidettyjä käsiä, istuma-asento näyttää hankalalta ja suojaavalta. Jonkun ilme on kolme minuuttia värähtämättä, kuin hän ei uskaltaisi antaa sen liikahtakaan. Pienissä olemisen ja ei-minkään tekemisen tavoissa ihminen kertoo sisäisestä olostaan jotain. Tai ainakin tunnen niin. Uskon näkeväni niiden kautta ihmisen kuoren taakse hiukan enemmän.

5.2 Paljastamisen valta

Ovi avautuu ja minut toivotetaan sisään. Saan osakseni kiitollisuutta aiheen valitsemisesta. Olen niin ikään kiitollinen halusta osallistua työhöni. Juomme kahvit ja alamme puhua haastattelun aloittamisesta. Luotamme toisiimme yllättävän pian, olemmehan samalla asialla.

Pelkään, että minut otetaan vastaan eteisessä hymyillen, mutta poistun kuvauspaikalta varkaana. Kaikilla kuvattavillani on jokin syy haluta osallistua työhöni. Jotain, mitä he haluavat herkkyiden teemasta nostaa esiin. Kuitenkin minä valitsen, mitä he sanovat teokseni katsojalle. Tekijän vallan raadollisuus tulee esiin tuntuvimmin, kun katson melkein tunnin mittaisen haastattelun litterointia ja yritän keksiä, mitä lauseita tai kappaleita valitsisin sen keskeltä lopulliseen, hiukan yli minuutin mittaiseen ääniraitaani. Minun astiani on täytetty litrakaupalla elämän kipuja ja onnia. Kaadan kaiken pöydälle ja noukin seasta kiinnostavimmat kommentit. Miehet muuttuvatkin oman puheeni instrumenteiksi. Viestimme on kyllä yhteinen, mutta minä valitsen, miten siitä puhutaan. Siinä on jotakin ristiriitaista. Kuitenkin tahdon pitää ohjat käsissäni.

Valokuvadokumenttiin liitetty todistusarvo on sen voima ja rasite. Mielestäni sama taakka jatkaa olemassaoloaan, vaikka kuvani ovatkin kestollisia. Luulen, että katsojan on helppo uskoa kuviani. Kaikki, mitä niissä näkyy, on todella ollut olemassa. Kaikki sanat, jotka ääniraidalta kuuluvat, on joskus sanottu. En usko, että muotokuvani herättäisivät katsojassa suuria tunteita ilman valokuvaan alitajuisesti liittyvää suhdetta todellisuuteen.

⁵ Tuori 2001, 61.

En voi paeta valokuvaajan klassista ongelmaa. Valta synnyttää kriisin. Katsojan on helppo luottaa siihen, mitä työni viestii kustakin osallistujastaan. Onko minun velvollisuuteni puhua mahdollisimman hyvin herkkyyden teemasta vai antaa mahdollisimman todenmukaiset mielikuvat puhujista? Tuntuu hankalalta poimia haastattelusta vain yksi teema monialaiselta ajattelijalta, mutta toisaalta on puhuttelevampaa kertoa yhdestä asiasta syvemmin, kuin sivuta pinnallisesti monia aihepiirejä. Ehkä parasta mitä voin tehdä, on työstää omat päätökseni ja sen jälkeen lähettää teoksesta kunkin miehen osuus hänen itsensä tarkastettavaksi. En halua menettää kunnioitusta ja luottamusta tässä vaiheessa. Muuten teokseni tuntuisi mielessäni ryöstösaaliilta. Todellisuudessahan kyse on ollut yhteistyöstä. Samankaltaisia kokemuksia Nelli Palomäki kuvailee maisterityöössään: *”Onnistuneessa muotokuvassa meissä kummassakin (kuvaajassa sekä kuvattavassa) tapahtuu jotain. Kun antaudumme toistemme tutkittaviksi, me kummatkin muutamme tuoksi hiljaiseksi kuvaksi. Lopulta valokuva on minulle ennen kaikkea toimintaa; kohtaamisia, yhdessäoloa ja keskustelua. Alan myös ymmärtää muotokuvaan liittyvän vastuun. Jos nämä ihmiset luottivat minuun antaen itsestään jotain niin puhdasta ja vilpitöntä, eikö minunkin tulisi olla heidän luottamuksensa arvoinen? En halua saalistaa kuviini ihmisiä, vaan rakentaa kuvan yhdessä.”*⁶

5.3 Yhteyden ja luottamuksen syntyminen

En ollut tavannut aiemmin suurinta osaa osallistujista tullessani heidän koteihinsa. Pyrin muodostamaan henkistä yhteyttä jo etukäteen vaihtamissamme viesteissä näyttämällä kiinnostukseni kuvattavan vastauksia kohtaan ja kommentoimalla niitä enemmän kanssaihmisenä kuin etäisenä herkkyyden tutkijana. Silti jokainen ensinäkemä on yllätys. Eräs kuvattavista tuli halaamaan minua jo eteiseen astuttuani, kun taas välillä jouduin keskittymään kunnolla keskustelun käyntiin saattamiseen. Yhtä kaikki yhteys löytyi aina viimeistään kahvipöydän ääressä ennen haastattelun aloittamista. Vieraiden kahvittaminen on asia, josta kuvattavansa kanssa yhteyttä luova valokuvaaja saa olla kiitollinen perinteiselle kyläilykulttuurillemme.

Kuvauksien pitäminen kuvattavien omissa kodeissa oli alun perin vain visuaalisen sisällön ohjaama päätös. Jälkikäteen katsottuna näen sen tärkeänä osana turvallisuuden tunteen ja luottamuksen syntymistä.

Kuvattavalla on täysi oikeus saada olla omalla maallaan, kun minä tulen käymään ja poimimaan talteen hänen ajatuksensa ja muotokuvansa.

Kuvaustilanteeseen asti luon yhteyttä sanoin ja pitäen ilmapiirin mahdollisimman mukavana. Metodeihini kuuluu, että ennen kuvausta kuvattavani käy suihkussa. Se on henkinen risteys. Tämän jälkeen käänny hiljaisemmalle tielle. Ottamani videomuotokuvat kestävät useimmiten noin viisi minuuttia. Se on hetki, jonka ajan haluan kuvattavan olevan yksin omien ajatustensa kanssa. Annan hänelle joitakin mielikuvia tai muuta ajateltavaa (tästä kirjoitan tarkemmin alaluvussa 3.4.1 Fyysiset ja mielikuvalliset keinot) ja pyrin häivyttämään

⁶ Palomäki 2013, 44.

omaa läsnäoloani hetkestä. Pyrin valitsemaan itselleni kuvan ottamisen ajaksi paikan, josta kuvattava näkee minut sivusilmällään tai ei näe minua lainkaan ja seuraan kuvaustilannetta sieltä käsin. Koen välillämme tietynlaisen yhteisymmärryksen. Kuvattava on läsnä ajatuksilleen, itselleen ja kameralle. Hän sallii minun tarkkailla tilannetta, muttei hae minuun mitään kontaktia. Olen läsnä tarkkaavaisesti, mutta tilannetta kunnioittaen. Toisaalta kameran etupuolelta läsnäoloni voi havaita vain rajallisesti.

Palomäki kirjoittaa: *”Valokuvalle oleellinen ominaisuus on juuri läsnäolossa. Katsoja asettuu automaattisesti valokuvaajan paikalle. Minua on toistuvasti häirinnyt tarkoituksellinen kuvaajan poissaolo tai lavastettu yksinäisyys kuvissa. Kuvaaja on ollut siellä, ja minä tiedän sen.”*⁷ Kuvani eivät huuda yksinäisyyttä, mutta toisaalta ne eivät tuo esiin kontaktia minun ja kuvattavani välillä. Olen läsnä niin kuin aitiosta kilpailua seuraava mäkihyppyvalmentaja. Hyppääjä tietää minun tarkkailevan häntä ja puhuvan hänelle heti oman suorituksensa jälkeen, mutta mäessä ja ilmassa hän liittää yksin. En lennä liidossa hänen kanssaan niin kuin kameran luota kommunikoiva muotokuvaaja.

Videomuotokuvani on tallenne hetkestä, jonka olemme kokeneet. Ilman kameraa emme varmaankaan olisi päätyneet kohtaamaan, puhumaan hankalista aiheista ja hengittämään hiljaa viiden minuutin pätkissä. Toisaalta ilman todellista kohtaamistamme ei olisi mitään kiehtovaa hetkeä, jonka kamera voisi tallentaa. Kennolle jää muisto arjen ulkopuolisesta kokemuksesta, jonka olemme jakaneet. Hetki on olemassa vain meidän välillämme, vaikka teokseni on muidenkin nähtävissä. Kaikki hetkessä tapahtunut yhteyden muodostuminen on tärkeää. Loppujen lopuksi tallentunut kuva ja ääni ovat vain sen estetisoitua toisintoa. Palomäki puhuttelee minua jälleen: *”Muotokuvaa katsoessamme olemme ulkopuolisia. Yrityksistämme huolimatta emme voi astua valokuvaajan paikalle, tirkistelemme kadonnutta jo mennyttä intiimiä hetkeä. Tuota tilannetta ei voida luoda uudelleen, valokuva on vain jäljennös todellisesta yhdessäolosta. Vaikka kuinka kovasti haluaisimme olla tuo toinen, joudumme tyytymään sivustaseuraajan rooliimme.”*⁸

6. Videoitu muotokuva

6.1 Ratkaisevan hetken puuttuminen

Videomuotokuvan ajallisuudessa minua kiinnostaa niin sanotun ratkaisevan hetken puuttuminen. Jenni Mäenpää ja Janne Seppälä kuvailevat ratkaisevaa hetkeä kuvajournalismiin keskittyvässä artikkelissaan kirjoittaen: *”Sen mukaan kuvattavan todellisuuden elementit ovat vain lyhyen aikaa sellaisissa suhteissa toisiinsa, jotka tuovat esiin olennaiset merkitykset kuvattavasta aiheesta. Kuvaajan pitää olla valpas ja kyetä vangitsemaan tuo hetki.”*⁹

⁷ Palomäki 2013, 20.

⁸ Palomäki 2013, 55-56.

⁹ Mäenpää, Seppälä 2007, 9.

Hetkellisyyden merkityksen puuttuminen videopotretissa johtaa kahteen minua kiinnostavaan asiaan. Ensinnäkään videossa ei ole mitään selkeää ”kuvanottohetkeä”, johon kuvattava voisi valmistautua poseeraamaan lempi-ilmeellään. Hän voi koittaa pysytellä poseerausasennossaan joitakin minuutteja, mutta harva meistä jaksaa tai on kiinnostunut pitämään yllä edustavinta ilmetään kovinkaan pitkään.

Toisaalta videoitu muotokuva mahdollistaa jonkinasteisen kuvaajan poissaolon. Kuvaajalla ei ole enää mitään pakkoa olla jalustalla seisovan kameransa luona, jolloin videolle ei tallennukaan kuvattavan ja kuvaajan välinen suora vuorovaikutus. Kuvaaja vaikuttaa tilanteen syntymiseen, mutta hänen on mahdollista poistua mallinsa luota itse kuvanottohetkellä. Viereisestä huoneesta kaukolaukaisimella kuvaava valokuvaajakin on vuorovaikutuksessa kuvattavansa kanssa, sillä hän kommunikoi mallinsa kanssa kuvan ottamisen kautta. Videolla on mahdollista päästä lähemmäksi tilannetta, jossa katseltavaksi tallentuu vain itsensä kanssa oleva ihminen.

Oman työni kannalta nämä ovat tärkeitä asioita. Herkkyyks on asia, jota harvoin halutaan näyttää muille. Ei ole itsestään selvää, että kuvattavat voisivat näyttää sitä vapautuneesti minulle. Pidän videon suomasta mahdollisuudesta päästää kuvattava olemaan rauhassa omissa pohdinnoissaan ja tunteissaan. Tämä palvelee intoani päästä kuvissani mahdollisimman lähelle paljasta ja peittämätöntä ihmistä.

6.2 Kuvaajan hallinta pettää

Valokuvattu muotokuva on pitkälle kuvaajan hallittavissa. Kuvattavan kannalta se on turvatonta. Muotokuvan tekijän voi poimia minkä tahansa hetken kuvaustilanteesta, riippumatta siitä kuinka hyvin kuvattava kokee sen hetkisen olemuksensa edustavan itseään. Hallitakseen tilannetta mallin täytyisi ikään kuin kuvastaa itseään jokaisella sekunnin sadasosalla. Äärimmäisenä, mutta kuvaavana esimerkkinä tästä toimii Richard Avedonin muotokuva Windsorin herttuasta ja herttuattaresta. Kerrotaan, että Avedon tiesi pariskunnan olevan koirarakkaita ihmisiä. Kuvaustilanteessa Avedon sepitti tarinan siitä, kuinka hän oli saapunut taksilla studioselleen tapaamaan herttuaa ja herttuatarta ja matkalla auton kuski oli ajanut koiran yli.¹⁰ Häikäilemätön ja valheellinen tarina tuotti tunteikkaan muotokuvan pariskunnasta.

Videohenkilökuva on vähemmän hallittavissa. Se antaa tilaa kuvattavan erilaisille ilmeille ja läsnäolon intensiteetin vaihteluille. Kuvaaja ei voi enää kaivaa kuvattavastaan esiin lyhytkestoisia reaktioita ja esittää niitä totuuksina kuvatun ihmisen tavasta olla läsnä. Käyttäessään videota välineenään, muotokuvaaja joutuu vaikuttamaan kuvaustilanteeseen laajemmin. On mietittävä, miten malli saadaan edustamaan haluttua tunnetilaa usean minuutin ajan. Kuvattavaan vaikuttaminen vaatii koko kuvaustilanteen tunnelman rakentamista.

¹⁰ Schwendener 2011.

KUVA 15 Richard Avedon: *The Duke and Duchess of Windsor, Waldorf Astoria, suite 28A, New York, April 16, 1957.*

7. Lopuksi

Työni loppuvaiheessa minulla on hyvä olo koko prosessista. Olen tyytyväinen siitä, että aloitin teoksen työstämisen tietyllä tapaa jo kaksi vuotta sitten ja tämän projektin muodossa hyvissä ajoin syyslukukauden puolella. Minusta tuntuu, että olen voinut toimia kuvattavien kanssa molemminpuolisessa kunnioituksessa ja he ovat pitäneet tekemistäni videoista.

Katseeni kääntyy jo tulevaisuuteen. Tähän mennessä työ on tuonut jotain hyvää minulle, kuvatuille ja kenties niille ihmisille, jotka ovat nähneet teostani työskentelyni aikana. Seuraavaksi on aika saattaa teos suuremman joukon nähtäväksi.

Sain koulussa kannatusta hakea työlläni Valokuvataiteen museon projektitilaan, valokuvagalleria Hippolyten studioon tai Forum Box -gallerian videotilaan. Tarkoitukseni onkin lähettää hakemuksia ja toivoa, että työni voisi olla oikeasti antamassa miehille tilaa kokea herkkyyttä. Toivon sen tarjoavan samaistumispintaa,

vertaistukea ja mahdollisuuden kokea, ettei ole yksin oman herkkyytensä kanssa. Lisäksi toivon voivani avata yleistä ilmapiiriä – murtaa illuusiota, että herkkyys olisi harvinainen ja miehen heikkoudesta kielivä ominaisuus.

Todennäköisesti herkkyyden ja miehuuden käsittely ei jää osaltani tähän. Minun ei alun perin ollut tarkoitus käsitellä näitä aiheita opinnäytetyössäni, mutta näin vain tapahtui. Herkkyys ja miehuus ovat aiheita, jotka puskevat minusta esiin jatkuvasti. En tiedä seuraavaa askeltani, mutta toivon näkeväni edessäni jonain päivänä useasta teoksestani koostuvan näyttelyn, joka liikkuu näiden itselleni tärkeiden teemojen ympärillä. Näen opinnäytetyöni yhtäältä aiemman Herkkyys miehissä -projektin lopullisena muotona, toisaalta myös uuden teoskokonaisuuden alkuna.

Kiitos

Atte, Nisse, Joonas, Satu, Jp,
lida, Sara, Tuisku, koko upea vki 3 -luokka,
isä, äiti, Emmi, ukki,
Anu, Raakel, Pauliina, Teemu, Mika, Kari, Japo, Andi, Jari,
Aku, Matias, Jomppa, Hannes,
Altti, Jaakko, Jeri, Krisse, Leo, Markus, Mikko, Turkka ja Tuukka

LÄHTEET

Painetut lähteet

Tuori, S. 2001. Vallan kuva: valokuva kontrollipolitiikan välineenä. Helsinki: Musta taide.

Elektroniset lähteet

Facebook 2017. Lahti (julkinen ryhmä) [viitattu 15.2.2017].

Saatavissa:

<https://www.facebook.com/groups/10530030157/?fref=ts>

Jaeger, A.-C. 2008. A Conversation with Rineke Dijkstra. Popular Photography. [viitattu 22.3.2017].

Saatavissa:

<http://www.popphoto.com/how-to/2008/12/conversation-rineke-dijkstra>

Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. Kielitoimiston sanakirja [viitattu 17.02.2017].

Saatavissa:

<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?ListWord=herkkä&SearchWord=herkkä&page=results>

Mäenpää, J. & Seppälä, J. 2007. Kuvajournalismi tiedon tuotantona. Media & Viestintä. Nro 3/2007 [viitattu 8.2.2017].

Saatavissa:

<http://www.mediaviestinta.fi/arkisto/index.php/mv/article/view/506/488>

Palomäki, N. 2013. Muotokuvan epämukavuudesta. Aalto-yliopisto [viitattu: 15.04.2017].

Saatavissa:

https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/10414/optika_id_896_palomäki_nelli_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Schwendener, M. 2011. Avedon, Breaking Through the Artifice of Celebrity. The New York Times. [viitattu 19.04.2017].

Saatavissa: <http://www.nytimes.com/2011/06/26/nyregion/richard-avedon-photographer-of-influence-review.html>

KUVALÄHTEET

KUVA 1 Eetu Linnankivi. Sarjasta *Herkkyyks miehissä*. 2015

KUVA 2 Eetu Linnankivi. Sarjasta *Herkkyyks miehissä*. 2015

KUVA 3 Eetu Linnankivi. Sarjasta *Miesten kerros*. 2016

KUVA 4 Eetu Linnankivi. Sarjasta *Miesten kerros*. 2016

KUVA 5 Nelli Palomäki ja Juhana Moisander: *Siskoksista / On sisterhood*, 2016

Saatavissa: http://www.forumbox.fi/uploads/images/web_on_sisterhood_detail_large_uusi.png

KUVA 6 Nelli Palomäki ja Juhana Moisander: *Shared*, Gallery Forum Box, Helsinki, 2016 (Photo:Anna Autio)

Saatavissa:

https://static.wixstatic.com/media/e2b65d_7bd3afb9224942b0b588b1640fd0c36~mv2.jpg/v1/fill/w_456,h_304,al_c,q_80,usm_0.66_1.00_0.01/e2b65d_7bd3afb9224942b0b588b1640fd0c36~mv2.jpg

KUVA 7 Rineke Dijkstra: sarjasta *Beach Portraits*. 1992-2002

Saatavissa: <http://www.americansuburbx.com/wp-content/uploads/2013/07/180.jpg>

KUVA 8 Riitta Supperi: sarjasta 50+ Suomalaisen miehen muotokuva.

Saatavissa: <http://50-portraitoffinnishman.tumblr.com/image/20398376899>

KUVA 9 Riitta Supperi: sarjasta 50+ Suomalaisen miehen muotokuva.

Saatavissa: <http://50-portraitoffinnishman.tumblr.com/image/20398267938>

KUVA 10 Rineke Dijkstra: Kolobrzeg, Poland, July 25 1992. sarjasta *Beach Portraits*. 1992-2002

Saatavissa:

KUVA 11 Rineke Dijkstra: De Panne, Belgium, August 7 1992. Sarjasta *Beach Portraits*. 1992-2002

Saatavissa: http://www.tate.org.uk/art/images/work/P/P78/P78328_10.jpg

KUVA 12 Eetu Linnankivi: videosta *Ole kuin mies*. 2017

KUVA 13 Iida Hollmén, Sara Hornig, Eetu Linnankivi: *Ne linnut olivat meidän*. 2014

Saatavissa: <https://vimeo.com/125583795>

KUVA 14 Eetu Linnankivi: videosta *Nuotinnos*. 2015

KUVA 15 Richard Avedon: *The Duke and Duchess of Windsor, Waldorf Astoria, suite 28A, New York, April 16, 1957*. 1957

Saatavissa: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/98/28/03/9828035547f520f2f5125f2b4348e07b.jpg>